

Vergaderjaar 2003–2004

29 551

Voorstel van wet van de leden Dubbelboer en Duyvendak houdende het ongedaan maken van de tijdelijkheid van de Tijdelijke referendumwet

Nr. 6

MEMORIE VAN TOELICHTING ZOALS GEWIJZIGD NAAR AANLEIDING VAN HET ADVIES VAN DE RAAD VAN STATE

Wet raadgevend correctief referendum

Indieners stellen voor om de tijdelijkheid van de Tijdelijke referendumwet (hierna: Trw) ongedaan te maken en de wet een permanent karakter te geven (de citeertitel komt te luiden: Wet raadgevend correctief referendum). Er is volgens indieners geen reden om een democratische verworvenheid voor de bevolking – waarover meer dan honderd jaar is gediscussieerd en waaraan vijf staatscommissies hebben gewerkt – terug te nemen en zo burgers een extra democratisch instrument te ontnemen. Voor zover indieners bekend zou dit een unicum in de geschiedenis van de Nederlandse democratie zijn: met uitzondering van periodes van oorlog werd nog nooit een democratische verworvenheid voor burgers teruggedraaid.

Het strookt ook niet met het motto van het kabinet dat zegt meer over te willen laten aan de samenleving en mensen meer te willen laten meedoen en hun verantwoordelijkheid te nemen. Tegelijkertijd wijzen indieners op de structurele wens van burgers zoals dat uit tal van onderzoeken blijkt, om invloed uit te kunnen oefenen op belangrijke besluiten (Maurice de Hond, weekbrief 12 april 2004) onder andere in de vorm van het referendum. Het is dan uitermate vreemd om dwars tegen deze tendens een zorgvuldig tot stand gekomen en technisch knappe wet te laten verlopen.

De reden voor de tijdelijkheid van de referendumwet lag in het perspectief van de beoogde grondwetswijziging. De grondwetswijziging was in gang gezet om het raadgevende karakter om te zetten in het bindend maken van het referendum. Uiteindelijk gaat de grondwetsherziening niet door en is ook door het kabinet geen nieuwe poging gedaan om dit te bewerkstelligen. De Trw zal dan ook, anders dan aanvankelijk de bedoeling was, niet kunnen worden vervangen door een definitieve wet waarin het bindende correctief referendum is geregeld. Indieners zijn van oordeel dat er goede argumenten zijn om het correctief referendum in zijn huidige, niet bindende vorm, te laten voortbestaan. Het correctief referendum vormt een belangrijk instrument om de invloed van de kiezers op het beleid te vergroten. Het belang van het instrument is gelegen in de bevordering van een actief en betrokken burgerschap en een publiek debat over zaken van algemeen belang. Bovendien kan het referendum bijdragen aan

het voorkomen van onvolkomenheden in het vertegenwoordigend stelsel. Het vertegenwoordigend stelsel zal bovendien verdiept en verrijkt worden door de mogelijkheid van het referendum en het gebruik daarvan door de kiezers. Het initiatief tot het daadwerkelijke gebruik van het instrument ligt uitsluitend bij de kiesgerechtigde burgers. De centrale of decentrale overheid is gehouden aan dat initiatief gevolg te geven door de organisatie van het referendum. Het correctieve element van het raadgevend referendum houdt in dat het gaat om een uitspraak van kiesgerechtigde burgers over een vastgestelde wet of vastgesteld besluit, een uitspraak die de overheid niet lichtvaardig zal negeren indien deze uitspraak duidelijk in een bepaalde richting wijst.

Het karakter van de Trw is dat van een raadgevend correctief referendum. Indieners zien hierin een waardevolle aanvulling op de representatieve democratie. Immers op initiatief van de bevolking kan een besluit, waarvoor volgens de initiërende groep burgers geen steun bestaat bij de bevolking, worden voorgelegd ter correctie aan die bevolking.

Beknopte geschiedenis

De discussie over het referendum wordt in Nederland al meer dan honderd jaar gevoerd. Vijf staatscommissies hebben zich in die periode er over gebogen, maar het duurde tot 1998 dat er iets geregeld werd. De Trw heeft een korte edoch roerige geschiedenis. Na de val van het Kabinet Kok II («Nacht van Wiegel») werd de kabinetsbreuk gelijmd en kregen de burgers met de Trw een wettelijke mogelijkheid tot correctie van nationale en decentrale wetgeving.

Bij het aantreden van het eerste kabinet Balkenende werd besloten de Trw in te trekken. Voordat dit geëffectueerd werd, viel het kabinet en een nieuw kabinet Balkenende trad aan. Hier werd afgesproken om de intrekking weer in te trekken (sic). Per 1 januari 2005 houdt de wet op te bestaan.

In de jaren dat de wet nu bestaat is er door burgers slechts beperkt gebruik gemaakt van het correctief raadgevend referendum. Volgens sommigen zou de wet dus niet voorzien in een behoefte. Indieners volgen die redenering niet. Ten eerste heeft in drie gemeenten een referendum op basis van de Trw plaatsgevonden: Voerendaal, Hilversum en Huizen. In andere gemeenten zijn pogingen ondernomen om referenda van de grond te krijgen, maar zijn de drempels niet gehaald. Ten tweede geldt voor de indieners dat het eerder bewijst dat burgers niet lichtvaardig omgaan met dit instrument. Indieners wijzen verder op de bepalingen in de Trw die het niet gemakkelijk maken voor (groepen) burgers om het recht te benutten. Zo zijn bijvoorbeeld de drempels voor handtekeningeninzameling erg hoog (grote hoeveelheid in relatief korte tijd en op het gemeentehuis in te leveren).

Voor indieners is het van groot belang dat de enige mogelijkheid die de bevolking nu nog heeft voor directe invloed op de nationale besluitvorming, blijft bestaan.

Werking voor burgers in gemeenten en provincies.

Het effect van het laten ophouden van de geldingskracht van de wet heeft ook consequenties voor de mogelijkheid van burgers op lokaal en provinciaal niveau. De wet geldt namelijk in alle gemeenten en provincies waar die overheden niet een eigen referendumverordening hebben. Niet alleen wordt een democratische verworvenheid op nationaal niveau afgebouwd, maar ook in veel gemeenten en provincies zullen na het verlopen van de wet, burgers niet meer in staat zijn lokale besluitvorming ter correctie voor te leggen aan de medeburgers.

Afschaffen tijdelijkheid

Indieners stellen voor om de tijdelijkheid van de wet af te schaffen. Een democratische verworvenheid wordt op deze manier in ieder geval gewaarborgd.

Dubbelboer
Duyvendak